

DE SEABORNE ECHELON VAN DE 1ST BRITISH AIRBORNE DIVISION TIJDENS OPERATIE MARKET GARDEN.

door R.M. Gerritsen

De 1st British Airborne Division bestond niet alleen uit luchtlandingstroepen; administratieve en bevoorradingsseenheden die over land werden aangevoerd, maakten er ook deel van uit: de Seaborne Echelon.

In de nacht van 13 op 14 augustus 1944 landde deze, na transport over zee, op de kust van Normandië. Het onderdeel was vooruitgestuurd om operatie Transfigure te ondersteunen. Deze beoogde o.a. de verovering door luchtlandingstroepen van een airstrip in de omgeving van Rambouillet. Hoewel de operatie werd afgelast, bleef de echelon in Frankrijk. De eenheid volgde de spits van 2nd British Army België in. Op 8 september waren de mannen bij Leuven in afwachting van de volgende militaire operatie. Deze heette Comet, maar werd twee dagen later geannuleerd. Op dezelfde dag ontving de commandant van 1st Airborne Division nieuwe instructies voor de volgende operatie: Market Garden.

Major-General R.E. Urquhart, Lieutenant-Colonel Loder-Symonds en Major Madden arriveerden op 13 september per vliegtuig om de Seaborne Echelon te bezoeken, en zij lichtten de commandant, Major R.D. Sellon, in over de komende onderneming. De troepen moesten zich verplaatsen naar het verzamelgebied bij Helchteren, en deze manoeuvre was twee dagen later om ca. 11.45 uur voltooid. Op 16 september werd de eenheid gesplitst in drie kolonnes, en de volgende dag om 10.00 uur ontvingen de officieren gedetailleerde orders tijdens een bijeenkomst op het hoofdkwartier van 30th Corps.

Major R.D. Sellon (collectie R. Sigmond)

Soldaat L.F. Edwards, die schrijver was op het hoofdkwartier van 4th Parachute Brigade (Seaborne Echelon) hoorde over de a.s. operatie op 17 september: "Toen, op de 17e, gebeurde het. We stonden naar de stroom Dakota's en gliders te kijken die boven ons voorbij gleden. De luchtzag zwart van de vliegtuigen. We moesten verzamelen en Major Eyles, de commanderende officier van 4th Brigade, vertelde ons over de operatie. Hij had een landkaart van Nederland op een bord geprikt en wees met een stok aan wat stond te gebeuren."

Kolonne A kwam op de 20e om 06.00 uur in beweging, maar ongeveer 8 kilometer op Nederlands grondgebied werd stil gehouden om gepantserde eenheden en 43rd Infantry Division te laten passeren. De nacht werd doorgebracht langs de kant van de weg. De kolonne vertrok weer de volgende avond om 22.00 uur, en het werd een heel moeilijke, nachtelijke rit. Er was een groot tekort aan kaarten en door de verduistering was het niet makkelijk wegwijzers te zien.

Lieutenant A.D.H. de Rivaz, 1st Airlanding Light Regiment, vertegenwoordigde de groep van de Royal Artillery, vooraan in de kolonne.

"Op de 21e reden we door Eindhoven en gingen met een slakkegang verder, kop aan staart. Het werd nacht en we hadden slechts het lampje op het voertuig voor ons als gids. Ik was derde in de kolonne. Eerste was de bevelvoerende officier, Major R.D. Sellon, dan kwam Captain the Hon. J.B. Coventry, en vervolgens ik. Plotseling zagen we vanuit het noorden een voertuig aankomen, dat snel reed en groot licht voerde. Ik hoorde de commandant roepen: 'Doe die verdorde lampen uit!' De auto stopte en ik hoorde een officier zeggen: 'Ga met uw kolonne van de weg af. De 1st Airborne zit in de problemen. We jagen 43rd Wessex er door.' Ik kreeg opdracht naar achteren te rijden en de rest van de kolonne aan de kant van de weg te zetten. Mijn chauffeur keerde onze jeep en we reden de duisternis in. Na ongeveer 10 voertuigen waren er geen meer! 'Waar zijn ze, verdorpe?', dacht ik. We gingen verder in de hoop dat we de goede weg volgden. We reden diverse dorpen door, maar we zagen niemand. Ik kwam in de buurt van Eindhoven voordat ik uiteindelijk Captain Hanhart, commandant van de Royal Artillery groep zag, aan het hoofd van onze kolonne. Ik deelde hem snel de orders mee, en vertrok richting noorden om verslag uit te brengen. Ik passeerde Veghel waar ik een aantal luchtafweerkanonnen zag, maar dat was ongeveer alles wat ik zag tot ik uiteindelijk de plek bereikte die ik een paar uur eerder had verlaten."

Een eenheid luchtdoelartillerie, die door Valkenswaard was gereden, had een gedeelte van de kolonne, dat langs de kant van de weg stond, ingehaald en in tweeën gesplitst. Het eerste stuk van de kolonne, dat bestond uit de commando groep, de medische groep en de munitie groep van het RASC, was erin geslaagd er door te komen en stopte ongeveer 3 kilometer ten zuiden van de brug bij Grave. Ruim 3,5 km ten zuiden van Veghel kwam het tweede gedeelte van de kolonne, met de Royal Artillery groep vooraan, tot stilstand. De tanks van Kampfgruppe Walther braken ongeveer 1,5 km noordoostelijk van Veghel door op de weg naar Uden. Zij vernietigden een aanzienlijk aantal voertuigen van de luchtdoelartillerie-eenheid.

Om 16.00 uur op de 23e kwam het tweede gedeelte van kolonne A in beweging, en dit arriveerde om 18.30 uur in het verzamelgebied ten zuidoosten van Nijmegen. Het hoofdkwartier werd gevestigd in hotel Erica in Berg en Dal. In de loop van de morgen van de 24e kwam kolonne B in dat gebied aan. De voertuigen hadden de hele nacht gereden. Diezelfde dag om 09.00 uur arriveerde Major E.R. Hodges, Deputy Quarter-Master General, bij het hoofdkwartier in hotel Erica; hij was de Rijn bij Oosterbeek overgestoken. Het nieuws dat hij bracht was niet goed. Hij en Captain Coventry (Staff Captain HQ Seaborne Echelon) moesten die avond naar de zuidelijke Rijnsoever bij Driel gaan om toezicht te houden op het overzetten van voorraden in DUKWs. Twee compagnieën van het RASC, 93 Composite Company onder bevel van Major R. Tompkins en 250 Light Company waarover Major J.H. Gifford het bevel voerde, waren verantwoordelijk voor het merendeel van het vervoer. Behalve deze, beschikten alle eenheden van de divisie over voertuigen in de Seaborne Echelon.

Alle munitie-voertuigen van 93 Coy bevonden zich in kolonne A, en toen zij in Nijmegen aankwamen moest allereerst onderhoud worden uitgevoerd aan voertuigen en wapens. Op 23 september om ongeveer 17.00 uur werden twee 3 tons vrachtwagens geladen met 75mm, 6-ponder en 17-ponder munitie. Deze lading moest naar Driel worden gebracht om daar over de rivier te worden gezet. Door zwaar vijandelijk vuur konden de voertuigen er niet doorheen komen en daarom gingen ze anderhalve kilometer ten zuiden van Driel in dekking. De volgende morgen om ongeveer 11.00 uur reden ze door naar de veerstoep en laadden de munitie uit. Een uur later op dezelfde 24e september werden door 17 Dakota's voorraden gedropped ten zuidwesten van Grave, en 250 Coy RASC verzamelde 237 manden.

Major Sellon ging naar een conferentie die op het hoofdkwartier van Airborne Corps werd gehouden, en daar werd hem verteld over het terugtrekken van de troepen bij Oosterbeek. Hij was verantwoordelijk voor de administratieve afhandeling. De overlevenden moesten worden verzorgd en er moesten regelingen worden getroffen voor het voeden, kleden en huisvesten van naar schatting 2000 man. Voor dit doel werden twee grote gebouwen in Nijmegen in gebruik genomen. Het grootste, een school, kon ongeveer 1200 man herbergen (School voor R.K.Meisjes, tegenwoordig Verpleegkundige Opleiding Hoge School Nijmegen, Groesbeekseweg 152) en het kleinere, de 'Pagode' genoemd, 800 (Monseigneur Hamershuis, Verlengde Groenestraat 75).

Edwards luisterde naar het slechte nieuws over Arnhem, dat Major Eyles aan zijn mannen vertelde, en naar het nieuws over de aanstaande evacuatie.

"We kwamen tevoorschijn uit het bos en reden naar Nijmegen. De spits van de kolonne, voorafgegaan door een motorordonnans, nam een bocht. Plotseling schoot de motorrijder tevoorschijn, gevolgd door Major Eyles in zijn jeep. 'Er staat daar een Duitse tank!', riep de ordonnans. 'Omdraaien, omdraaien!', beval Major Eyles. Enkele zeer snelle en kundige manoeuvres volgden en we probeerden pijlsnel de juiste route te vinden. De tank opende het vuur en raakte het laatste voertuig in de groep. Dit brandde uit maar gelukkig vielen er geen slachtoffers. We bereikten Nijmegen en reden het plein op van een gebouw dat op een school leek. De voertuigen werden in een rij langs het hek opgesteld en een kampkeuken werd ingericht. De sergeant schrijver en ik richtten op de begane grond, dicht bij de hoofdingang, een kamer in als hoofdkwartier. We waren klaar voor de ontvangst en moesten nu de accommodatie voorbereiden. De drietonnens werden uitgeladen en in de klaslokalen werden slaapzakken gelegd. Terwijl deze voorbereidingen doorgingen, werd de omgeving veelvuldig gebombardeerd en beschoten."

Extra rantsoenen, rum, dekens, veldbedden en kleding werden verkregen via 30 Corps en de twee gebouwen werden van personeel voorzien en geheel ingericht. Major J.A. Jessop (1st Para Brigade) en Major J.C.A. Eyles (4th Para Brigade) troffen de noodzakelijke regelingen in de school en Major E.E. Balmer (1st Air-landing Brigade) deed hetzelfde met zijn mannen in de Pagode. Op 25 september om 22.00 uur waren alle maatregelen genomen, waaronder het voorbereiden van de documentatie voor het vaststellen van de namen en de onderdelen van de overlevenden.

Oponthoud ten zuiden van Eindhoven, 250 Coy RASC (Airborne Light)
(Imperial War Museum, Londen)

Lt. de Rivaz werd op 25 september over de evacuatie ingelicht:

"Ik kreeg opdracht om met alle motorrijders naar de zuidzijde van de brug bij Nijmegen te gaan om daar de overlevenden op te vangen. De motorrijders moesten als gids fungeren. We wachtten enkele uren bij de brug; ik denk dat het rond twee uur in de morgen was toen de eerste voertuigen met overlevenden arriveerden. Ik zei tegen de chauffeur van de eerste wagen dat hij de motorrijder moest volgen, en weg reden ze. Steeds meer voertuigen kwamen nu aan, en tegen het ochtendgloren hield ik een jeep aan waarin General Urquhart bleek te zitten. Direkt sprong ik in de houding, salueerde en zei: 'Blij u weer terug te zien, Sir.' Hij bedankte me en reed toen door om zich te melden bij de commandant van de Airborne Forces, General Browning. Tot dan had ik nog niemand gezien van mijn regiment. De voertuigen arriveerden nu in groepen. Van iedere groep kreeg het eerste voertuig een motorrijder als gids toegewezen. Terwijl de voertuigen voorbij reden keek ik hoopvol of ik iemand zag die ik kende. Eindelijk hoorde ik iemand roepen 'Hallo Derek'. Ik draaide mij om en tot mijn vreugde zag ik het grijnzende gezicht van Johnny Walker, die commandant was van 'B' Troop.

Om ongeveer 23.30 uur arriveerden de eerste overlevenden en vanaf dat moment werden regelmatig groepen soldaten ingeschreven. Dit ging de hele nacht en ochtend door. In de Pagode werd het getal 800 gepasseerd en een ander groot gebouw in de buurt werd gevorderd om de mannen onder te brengen. Onder de overlevenden bevond zich de commandant van de Airlanding Brigade, Brigadier Hicks. In de loop van de ochtend wierp een vijandelijk vliegtuig een fragmentatiebom op de binnenplaats van de Pagode. Drie voertuigen van het hoofdkwartier van de brigade, waaronder de stafauto van de brigadier, werden vernield. 's Avonds werden alle manschappen van andere eenheden dan de Airlanding Brigade van de Pagode overgebracht naar de panden waar hun Seaborne Echelon onderdelen zaten. Al het Airlanding personeel werd geconcentreerd en ondergebracht in de Pagode. De telling wees uit dat daar 1052 overlevenden waren ingeschreven, waarvan 23 officieren en 476 manschappen behoorden tot eenheden van de Airlanding Brigade.

In de school lag soldaat Edwards te slapen toen de eerste mannen binnen kwamen. "In de grote hal ging achter elke tafel een man zitten die het nummer, de rang, de naam en het onderdeel van iedere overlevende opschreef. Geleidelijk arriveerden de geschreven lijsten en ik begon de lijst van overlevenden te typen. Toen 's nachts geen geschreven lijsten meer binnen kwamen, liep ik naar de hal om te zien of ik iemand van het hoofdkwartier van 4th Brigade kon vinden. Het was niet gemakkelijk om ze bij het lamplicht te herkennen. De mannen zagen er heel slecht uit - vuil, doorweekt, ongeschoren en uitgeput. Degenen die in boten waren overgestoken, hadden hun kleren en uitrusting behouden, evenals hun persoonlijke wapens. Sommigen echter waren de rivier overgezwommen en droegen alles wat ze te pakken kregen. Ik zag een man in een jurk en een ander had slechts een deken om zijn middel en een patroentas aan iedere voet. Nadat ze rum en thee en een maaltijd van warme stampot hadden gekregen, werd hen gewezen waar de slaapzakken lagen, en vervolgens vielen ze als een blok in slaap. Het meest uitgeput waren degenen die geen vervoer hadden gekregen en die de hele weg naar Nijmegen hadden moeten lopen."

Omdat het geschatte aantal van 2000 overlevenden werd overschreden, werd nog een gebouw gevorderd en bemand door Seaborne personeel van de Royal Artillery groep. Op de 26e om 17.00 uur kwam General Browning de overlevenden opzoeken en een praatje met hen maken. In de loop van de avond arriveerde kolonne C, inclusief de Seaborne Echelon van de 1st Polish Independent Parachute Brigade in Nijmegen. De beide compagnieën van het RASC kregen opdracht om naar het zuidelijke einde van de Nijmeegse brug te rijden om te assisteren bij het vervoer van de Poolse brigade van Driel naar Neerloon, ten zuiden van Nijmegen.

Op de 27e bevond soldaat Edwards zich nog in de school.

"Vandaag werd begonnen met orde te scheppen. Mannen verzamelden zich bij hun onderdelen. Gedurende de dag konden ze zich oprispen. Ze kregen hun uitrusting uit de vrachtwagen en konden schone kleren aantrekken. Wat ze verder nog misten werd aangevuld uit de voorraadwagens. We kwamen allemaal boven bij elkaar, om de presentielijst van het hoofdkwartier van de 4th Brigade te controleren. De Captains Temple en Booty hadden de leiding. Elke naam werd voorgelezen en de weinige aanwezigen reageerden. De volgende dag zouden we vertrekken."

Airborne en Seaborne personeel verliet Nijmegen en ging door de corridor naar de omgeving van Leuven, waar men op de avond van de 28e aankwam. Het hoofdkwartier werd gevestigd in het klooster Mon Cresor. Op de 29e vlogen alle overlevenden van de luchtlandingstroepen en enkele leden van de Seaborne Echelon die dringend nodig waren in het Verenigd Koninkrijk, vanaf het vliegveld bij Brussel naar huis. Het grootste gedeelte van het Seaborne personeel en alle voertuigen werden per schip vervoerd. Op 3 oktober begon het inladen van de voertuigen in de haven van Ostende, dat tengevolge van zwaar weer moest worden gestaakt. De reis begon twee dagen later, maar het werd een ruwe overtocht. Op de morgen van de 6e arriveerde men in Southend, waar het ontschepen begon. Alle manschappen kregen hun 14 dagen verlof op 9 oktober 1944.

Bronnen: - War Diaries van de genoemde militaire onderdelen.

- Correspondentie tussen de auteur en de geciteerde personen.